

Matig gehoorverlies risico

voor ontwikkeling

Matig slechthorende kinderen horen veel geluiden wel, maar verstaan vaak niet goed wat er gezegd wordt. Dit

beïnvloedt zowel hun taalvaardigheid als hun sociaal-emotionele ontwikkeling. Het is dan ook belangrijk om deze kinderen goed te volgen en ouders handvatten te geven om de ontwikkeling van hun matig slechthorende horende peuter te stimuleren.

Evelien Dirks

Ongeveer één op de tweeduizend kinderen wordt geboren met een matig gehoorverlies. Een gesprek op normaal geluidsniveau wordt gevoerd bij 50 decibel (dB) en het gehoorverlies van deze kinderen schommelt tussen de 40 en 60 dB. Zij hebben dus moeite met het verstaan van spraak, vooral in rumoerige situaties. Dit heeft een negatief effect op de taalontwikkeling¹.

Vergeeten groep

Matig slechthorende kinderen horen veel geluiden overigens wel en reageren daar ook op. Velen denken daarom dat het effect van het gehoorverlies op de ontwikkeling van deze kinderen wel mee valt. Helaas verstaan zij lang niet altijd even goed wat er gezegd wordt. Voor hun ouders en de omgeving is het lastig om grip te krijgen op het gehoorverlies van hun kind. Deze kinderen zijn dan ook lange tijd een vergeten groep geweest: de aandacht ging vooral uit naar dove kinderen.

Sociaal-emotionele ontwikkeling

Matig slechthorende kinderen krijgen door hun gehoorverlies minder mee van wat er in hun omgeving gebeurt dan horende kinderen. Ze horen bijvoorbeeld minder goed dat vriendjes onderling ruzie maken en het weer bij-

leggen of horen gesprekjes tussen anderen minder goed. Dergelijke ervaringen zijn belangrijk in de ontwikkeling van sociale vaardigheden: kinderen moeten genoeg sociale kilometers maken om zich staande te kunnen houden in het sociale verkeer.

Het is van belang om het behandelaanbod zo optimaal mogelijk vorm te geven. Daarom heeft de NSDSK onderzoek uitgevoerd naar de ontwikkeling van deze groep. Gekeken is naar het empathisch vermogen en intentiebegrip van 21 matig slechthorende en 23 goedgehoorde peuters. Tijdens een test-situatie simuleerde een testleider drie verschillende emoties - blij, boos en verdrietig - en werden de empathische reacties van de peuters geobserveerd. Hierbij werd de mate gescoord waarin peuters geraakt werden door de emotie van de testleider, aandacht hiervoor hadden en of er sprake was van sociaal gedrag. Ook werd aan de hand van observaties nagegaan of zij de intenties van de testleider begrepen bij het uitvoeren van taakjes.

Uit de resultaten blijkt dat matig slechthorende peuters mee kunnen voelen met een ander, maar minder in staat zijn de bedoelingen van een ander te begrijpen. Om succesvolle interacties

met anderen aan te gaan, is het begrijpen van andermans intenties cruciaal. Matig slechthorende kinderen lopen dan ook risico op moeilijkheden in het sociale verkeer.

Ouder-kindinteractie

Vrijwel alle slechthorende kinderen hebben horende ouders. Voor veel van hen is de komst van een kindje met gehoorverlies dan ook hun eerste ervaring met slechthorendheid. Dat kan voor ouders gepaard gaan met gevoelens van onzekerheid en zorg. Wat is de impact van het gehoorverlies op de ontwikkeling en hoe kunnen ze het beste communiceren met hun kindje? Ook staan ze voor de vraag of hun kind al dan niet moet starten met het aanmeten van een hoortoestel.

Om na te gaan hoe zij met het gehoorverlies van hun jonge kind omgaan, hebben we dertig ouders gevraagd vragenlijsten in te vullen. Deze zijn vervolgens vergeleken met de antwoorden op dezelfde vragen van dertig ouders van goedgehoorde peuters. Ouders van matig slechthorende peuters ervaren gelukkig gemiddeld genomen niet meer opvoedstress. Wel ervaren zij minder steun van familie en vrienden. Deze steun is gerelateerd aan ouderlijke stress; ouders die een

'Kinderen met matig gehoorverlies zijn lange tijd een vergeten groep geweest'

Foto's: Frank Malipaard

hogere mate van stress ervaren, gaven aan minder steun te ervaren. Sociale steun kan als een buffer dienen tegen stress². Het is dan ook belangrijk dat professionals ouders ondersteunen in het betrekken van hun netwerk in de zorg om hun kindje. Binnen de vroegbehandeling worden er bijeenkomsten georganiseerd waar het netwerk van ouders kan aansluiten, waar zij informatie krijgen over gehoorverliezen en de impact daarvan. Ook kunnen zij dan gebaren leren.

In ons onderzoek hebben we ook gekeken naar de emotionele beschikbaarheid in de ouder-kindinteractie en naar de mate van gedeelde aandacht. Dit gebeurde door middel van video-opnames in de thuisomgeving van een vrije spelsituatie tussen ouder en kind. Met de basale bonding tussen matig slechthorende peuters en hun ouders bleek het goed te zitten: zij bleken even emotioneel beschikbaar voor elkaar te zijn als de goedgehoorde peuters en hun ouders. Wel bleek het

voor hen lastig om tot gedeelde aandacht te komen en dit vast te houden. Het is voor peuters met deze beperking blijkbaar moeilijker om tijdens een spelsituatie hun aandacht te verdelen tussen het speelgoed en de ouder. Praten en luisteren, de manier waarop gewoonlijk tijdens spel interactie gaande wordt gehouden, gaat immers heel moeizaam. De interactie zal dus eerder via oogcontact moeten plaatsvinden.

Taalontwikkeling

De ouder-kindinteractie is bovendien belangrijk voor de taalontwikkeling, zo blijkt uit onze resultaten. Een hogere mate van emotionele beschikbaarheid en een langere periode van gedeelde aandacht hing samen met betere taalvaardigheden. Ook het taalgebruik van ouders tijdens de ouder-kindinteracties doet ertoe: hoe meer taal en hoe rijker het aanbod, hoe beter de taalontwikkeling verloopt³. Opvallend in dit verband is dat ouders van matig slechthorende peu-

ters tijdens de vrije spelinteracties net zoveel tegen hun kinderen zeggen als de ouders van goedgehoorde peuters. Zij stelden echter minder open vragen en praatten minder over gevoelens. Terwijl dat soort input juist heel belangrijk is voor de sociaal-emotionele ontwikkeling en taalverwerving van een kind.

Interactief voorlezen

Voorlezen is een manier om de taalontwikkeling en ontluikende geletterdheid van kinderen te stimuleren. Niet alleen de frequentie van voorlezen doet ertoe, maar ook de wijze waarop. Een interactieve manier van voorlezen, waarbij ouders voor, tijdens en na het lezen met hun kind in gesprek gaan over het verhaal, stimuleert de ontwikkeling van een kind nog meer⁴. Alleen lezen de meeste ouders niet vanuit zichzelf op een interactieve manier voor. In plaats daarvan zijn veel ouders geneigd om een leidende rol op zich te nemen tijdens het voorlezen. Daarbij houden ze de letterlijke

KinderGebaren-app

De auteur heeft de KinderGebaren-app helpen ontwikkelen. Hierin zijn 200 gebaren, gemaakt door en voor kinderen, samengebracht. Aan de hand van voorbeeld filmpjes kunnen dove en horende kinderen met behulp van de app spelenderwijs gebaren leren. De gebaren zijn ingedeeld in de categorieën: dieren, ik en mijn omgeving, leuk, seizoenen en emoties. Ook zit er een quiz in waarmee de kinderen hun gebarenkennis kunnen testen. Dit is de eerste gebaren-app die voor en door kinderen is gemaakt. De app is gratis verkrijgbaar via de Google Play en App Store.

tekst van een boek aan, wat weinig ruimte voor interactie biedt. Worden ouders getraind in vaardigheden van interactief voorlezen, dan blijkt dat ze zich deze wel eigen maken.

Interactief voorlezen met slechthorende kinderen vraagt bovendien nog iets meer van ouders. Bijvoorbeeld de wijze waarop ze gaan zitten zodat een kind zowel de ouder als het boekje goed kan zien. Ook gebruik van mimiek en gebaren zijn belangrijke aspecten om de aandacht vast te houden. We hebben een cursus interactief voorlezen met slechthorende peuters ontwikkeld om ouders deze vaardigheden te leren. Het effect daarvan hebben we onderzocht⁵. Daarbij werd het interactieve voorleesgedrag voorafgaand aan de cursus en na afloop gefilmd en gecodeerd. De cursus bleek effectief; na afloop stelden ouders onder andere meer open vragen, volgden ze hun kind meer, relateerden ze het verhaal vaker aan de belevingswereld van het kind en was er meer gedeelde aandacht tussen ouder en kind. Deze verandering in voorleesgedrag zagen we niet in de groep ouders die geen cursus hadden gevolgd.

Vroegbehandeling

Gelukkig heeft het vroegtijdig starten met het dragen van hoortoestellen

een positief effect op de taalontwikkeling'. Aandacht verdient tevens het stimuleren van de ouder-kindinteractie en de taalinput van ouders. Bij een tweezijdig gehoorverlies van meer dan 40 dB kunnen kinderen toetreden tot de vroegbehandeling voor kinderen met een auditieve beperking. Meestal start deze systeemgerichte

behandeling al binnen de eerste drie levensmaanden van een kind. Verder is de cursus interactief voorlezen inmiddels opgenomen in het zorgaanbod van verschillende zorgorganisaties voor kinderen met een auditieve beperking. ●

Bij dit artikel horen vijf referenties; deze zijn op te vragen via vroeg@dgcommunicatie.nl.

auteursinformatie

Dr. Evelien Dirks (edirks@nsdsk.nl) is werkzaam als senior onderzoeker bij de NSDSK. Zij is onlangs gepromoveerd aan de Universiteit Leiden op het onderzoek naar de psychosociale ontwikkeling van matig slechthorende kinderen.

